

Żydzi z Białej-Rawskiej

tak wiele pytań, tak niewiele odpowiedzi

Poświęcone pamięci zamordowanych, ratujących i ocalałych

Opracowała Lilka Rozenbaum - Elbaum

dedykując

swoim Rodzicom, Marii Koper i Jumie Rozenbaum

oraz

ostatniemu świadkowi - Zygmuntowi Goldbergowi

specjalne podziękowania dla:

Mirka Goldberga

Shiry Mayzenberg

Grzegorza Pazury

Rabina Joseph Polaka

Zbigniewa Szcześniaka

Hanki Sztubert

Joanny Zielińskiej

Po wyzwoleniu, 16go stycznia, 1945, Leon Sztubert znalazł 325 fotografii i 8 dokumentów na podłodze Magistratu. Większość fotografii przedstawiała Żydów z Getta w Białej-Rawskiej

Zdjęcie zrobione w Waszyngtońskim Muzeum Holocaustu, 1998

Izabella Sztubert
Rh. Hashomron 3/5
Holon 58263
Israel
03-504-8494

10 sierpnia 1998

Droga Pani Bellu,

Pozwalam sobie tak się do Pani zwrócić, ponieważ Lilka tak właśnie o Pani mówi. Piszę do Pani aby serdecznie podziękować za przekazanie wspaniałej i cennej kolekcji zdjęć i dokumentów do US Holocaust Memorial Museum w Waszyngtonie, przez Pani siostrzenicę, Lilkę Elbaum.

Te 313 fotografii uratowane przez Panią i męża, będzie na zawsze nam i następnym pokoleniom, przypominało o wymiarach tragedii jaka spotkała nasz naród z rąk Niemców. Twarze patrzące na nas z tych zdjęć, są nie do zapomnienia. Leon i Pani uratowaliście pamięć o tych, którzy nie mieli żadnych szans na przeżycie. 6 dokumentów (Kennkarten), szczególnie ta, która należała do Icka Repsztajna, przedstawiają sobą nieszczęście jakie spotkało olbrzymią większość mieszkańców Białej Rawskiej. Te dokumenty i fotografie reprezentują wszystkie miasteczka żydowskie i zagładę ich prawie wszystkich mieszkańców.

Od 1998, fotografie są częścią archiwum Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie, D.C.

Kolekcja Isabelli & Leona Szubertów

**Przed 1939 rokiem, w Białej-Rawskiej mieszkało 1,500 Żydów
450 rodzin, 60 % ludności**

ocalało 37

35 dorosłych, 2 dzieci

23 na terenach byłego USSR

13 w ukryciu

1 po Treblince, Majdanku, Oświęcimiu, Buchenwaldzie i Dachau

2.5 % przedwojennej ludności

Spółeczność

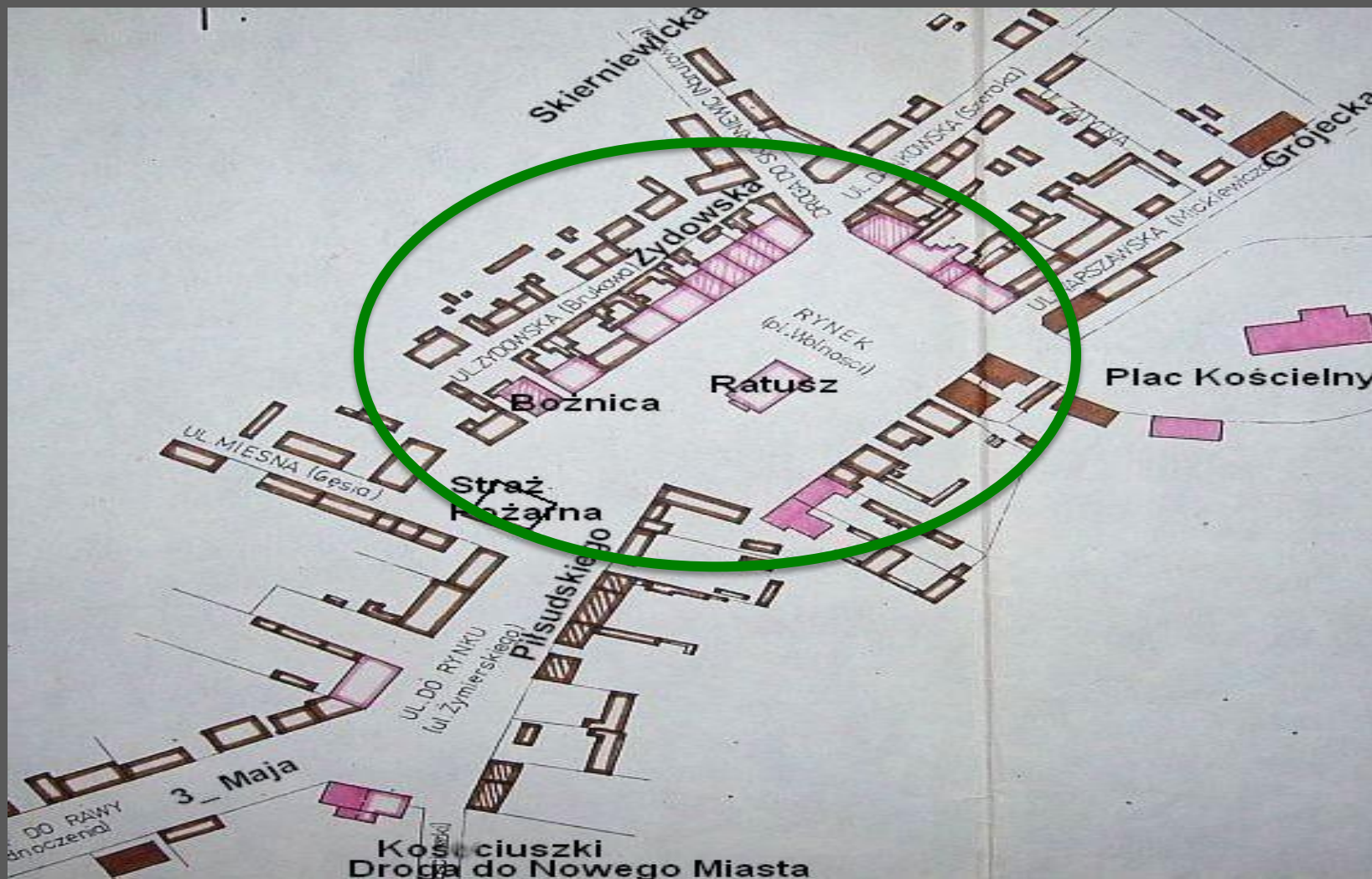

Pierwsi Żydowscy osadnicy przybyli do Białej –Rawskiej
przed 1700 rokiem

Niezależna gmina żydowska założona w 1764 roku z
drewniana, potem murowana synagoga, ukończona w
drugiej połowie XIX wieku

Najstarszy pomnik na Cmentarzu Żydowskim, z 1791 roku,
jeden z najstarszych na Mazowszu

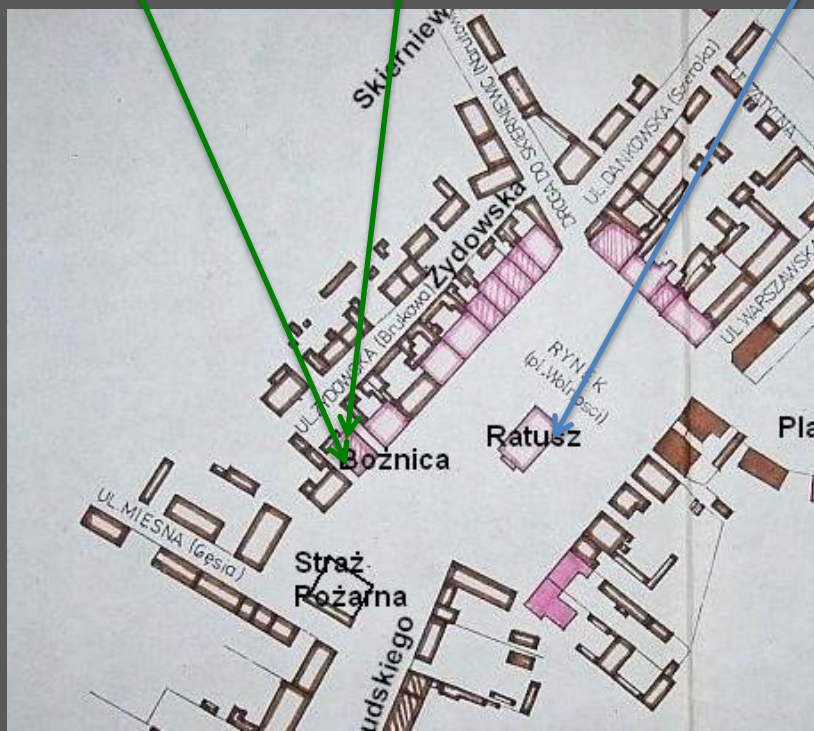
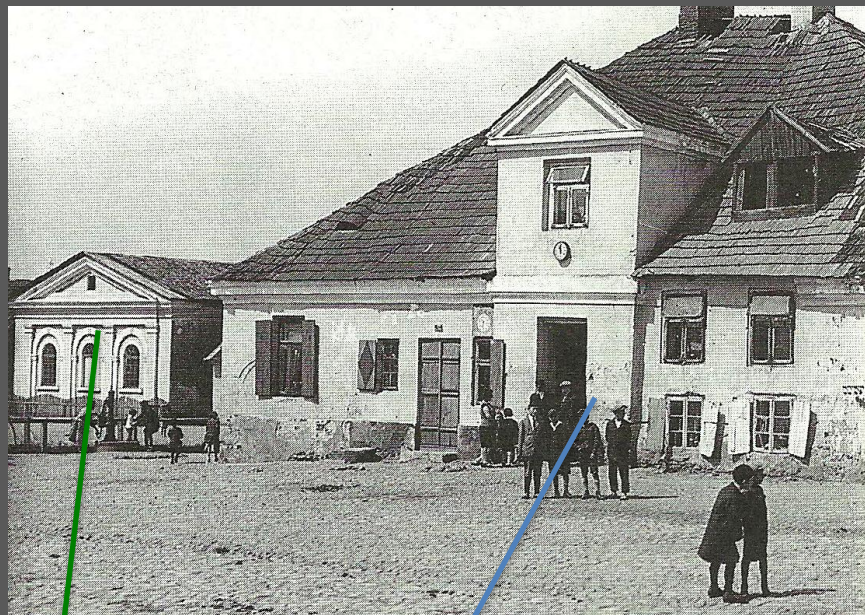
Żydzi zamieszkiwali w Białej Rawskiej ponad 250 lat?

Mapa centrum Białej-Rawskiej z 1892

Żydzi zamieszkiwali w centrum a także w okolicach - Goslinki

((adaptacja Grzegorz Pazura))

Źródło: BSH

Wnętrze synagogi w Białej-Rawskiej, XIX wiek

Źródło: Żydowski Instytut Historyczny

**Welwel Goldberg przy grobie swojego ojca
na Żydowskim cmentarzu w Białej-Rawskiej, 1918**

Źródło: Biała-Rawska Yizkor Book

BIAŁA RAWSKA.

Miasto, pow. Rawa, sąd polk.
Rawa, sąd okr. Piotrków, 2 323
mieszkc. Linja kol. wąskotor.
Biała Rawska — Rogów & Biał-
a Rawska & Rawa Mazowiecka.
Magistrat, Urząd gminy Marjanów.
1 kat., 1 synag. Cech szewski.
Targi: co środę. Jarmar-
ki: raz na miesiąc. Fabr. syropu,
młyny.

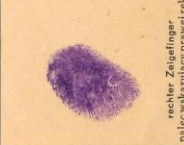

Ville, distr. de Rawa, justice
de paix Rawa, trib. d'arr-t Piotrków,
2 323 habit. Ligne de chem. de fer
à voie étroite Biała Rawska—Rogów
& Biała Rawska & Rawa Mazo-
wiecka. Municipalité, Office commu-
nal de Marjanów. 1 cath., 1 synag.,
Corporation des cordonniers. Mar-
ché: le mercredi. Foires:
une fois par mois. Fabr. de glu-
cose de fécule, moulins.

Mijał W. i Tolerman Z.
Skóry (cuirs): Abramowicz Ch.
— XGoldberg M. — Marchow
I. — Repsztajn I. — Rozenberg R.
Spożywcze artykuły (comestibles):
Albert M. — XArtman Th. — Be-
randt Ch. — XCyglor R. — Fo-
giel I. — XGoldberg Ch. — Gold-
berg M. — Hamer J. — XHorsz-
fingler J. — XHofman Ch. —
Lieberman A. — XMencing B. —
XMencing I. — XMencing L. —
XMogielnicka G. — XMogielnicki J.
— XRzetelnicka B. — Saurompf
B. — XSzraibsztojn F. — Tuget-
man H. — XZajdo M. — Zymler
G. — Zymler P.
Stolarze (menuisiers): Goldbard
M. — Kempner J.
**Syrop — fabryki (fabr. de glucose de
fécule):** Sulowski G.
Seowcy (cordonniers): Dykopp A. —
Frank A. — Frank M. — Losiak F.

Katalog firm, Biała-Rawska, 1929

30%	drobni kupcy i właściciele sklepików
20%	szewcy
15%	krawcy
10%	rzeźnicy
5%	zawody religijne: rabin, kantor, nauczyciele hederu
5%	wozacy
15%	inni: kapelusznicy, blacharze, fryzjerzy, stolarze, tkacze, piekarze

**Żydzi byli właścicielami większości drobnych firm i sklepów.
Właścicielami większych firm były rodziny Ramlow i Sulowscy**

Name <u>Ambus</u> Nazwisko		Kennort <u>Biale Rawske</u> Miejsce wystawienia	
Geburtsname (b. Ehefrau) Nazwisko panienskie (u meżatek)		Kreis <u>Sowarow</u> Distrikt <u>Radom</u> Starostwo powiat. Okręg	
Vorname <u>Moszek</u> Imię		Kennnummer Numer rozpoz.	
Geboren am <u>24-4-1904 r.</u> Urodzony (a) w dn.		Gültig bis Ważna do	
in <u>Biatej-Rawskiej</u> w			
Kreis <u>Sowarow</u> Distrikt <u>Radom</u> Starostwo pow. Okręg			
Land Kraj			
Beruf } erlernter wyuczony <u>Baeker</u> Zawód } ausgeübtler wykonywany <u>piekarz</u>			
Religion Wyznanie <u>mosaisch</u>			
Volkszugehörigkeit Przynalczność państwowa			
Besondere Kennzeichen Znaki szczególne			
VERMERKE UWAGI		<u>Moszek Ambus</u> Unterschrift des Kennkarteninhabers Podpis posiadacza karty rozpoznawczej	
		Kennkarte ausgestellt am Karta rozpoznawcza wystawiona dnia	
		Der Antragsbehörde übersandt am Wysłana władzy, załatwiającej wnioski w dniu	

Staatsdruckerei Warschau — Nr. 3752-41.

Moszek Ambus, piekarz

Kennkarte, Biala-Rawska Getto

17.

Name <i>Repsztajn</i> Nazwisko	
Geburtsname (b. Ehefrau) Nazwisko panieńskie (b. męża)	
Vorname <i>Icek - Ber</i> Imię	
Geburtsort <i>19-IV-1927</i> Miejsce urodzenia	
in <i>Białej Rawskiej</i> w powiecie <i>Radom</i>	
Kreis <i>Sandomierski</i> Powiat	
Land <i>Polen</i> Kraj	
Beruf <i>Handwerker</i> Zawód <i>szewc</i>	
Religion <i>mosaisch</i> Wyznanie <i>żydowski</i>	
Volksgeschäftigkeit Zawód wyuczony	
Besondere Kennzeichen <i>blaues Haar</i> Znak szczególny <i>niebieskie włosy</i>	
VERMERKE UWAGI	

Kennort <i>Biała-Rawska</i> Miejsce wystawienia	
Kreis <i>Sandomierski</i> Powiat	
Kreis <i>Radom</i> Powiat	
Kennnummer Numer karty	Gültig bis Ważna do
	
<i>Icek Ber Repsztajn</i> Inhaber der Kennkarte Podpis posiadacza karty	
Kennkarte ausgestellt am Karta wystawiona dnia	
Der Antragsbehörde übersandt am Wydana władzy, zastrzeżonej wzmianki w dniu	

Stachdrucken-Warschau — Nr. 3723-41.

Icek-Ber Repsztajn, krawiec

Kennkarte, Biala-Rawska Getto

Gdzie mieszkali

400 111 971 0123

Rodzina Gwiazdow:
Plac Wolności 42
Anschel Gwiazda – ojciec
Elka Gwiazda (Goldberg) – matka
Velvel Goldberg – syn (.1931)
Bajla Gwiazda – córka (1934)
Majlech Gwiazda – syn (1939)?
Mendel Gwiazda – syn (b 1942)
Mendel Goldberg – ojciec Elki

Źródło: Zygmunt Goldberg

Zrodlo: Bialskie Stowarzyszenie Historyczne

Rodziny Goldbrg i Gwiazda , lata 30-te

**Stoja od lewej: Wolf Goldberg, jego zona Malka, siostra Elka Gwiazda i jej maz
Anschel Gwiazda**

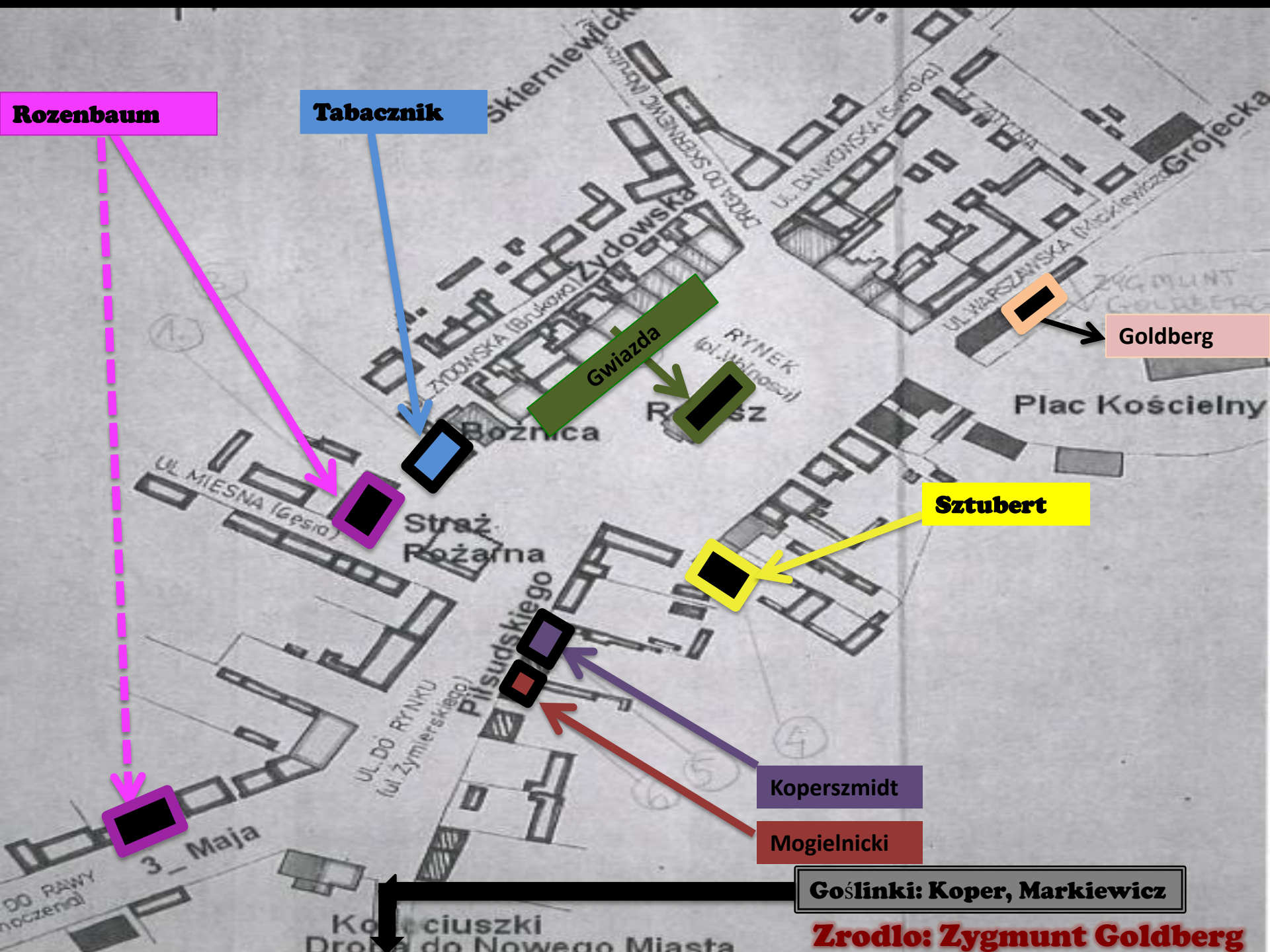
**Siedza od lewej, Frajda Goldberg, trzymajac Bajle Gwiazda, Anschel Goldberg, starszy
syn trzyma Velvela Gwiazde i Zygmunt Goldberg, mlodszy syn Wolfa**

Source: Photo - Biala-Rawska Yizkor Book, details - Zygmunt Goldberg

Village of Goslinki, 1988
probably the house where Mordka Dovid Koper and his family lived

Source: Lilka Elbaum

Rozenbaum

Tabacznik

Gwiazda

Goldberg

Sztubert

Koperszmidt

Mogielnicki

Goślinki: Koper, Markiewicz

Zrodlo: Zygmunt Goldberg

UL. MIESNA (Gęsia)

Straż
Różarna

Piłsudskiego

3 _ Maja

Kościuszki
Droga do Nowego Miasta

skierniewick

ZYDOWSKA (Brukowa)
Zydowski

RYNEK
(ul. Winiarski)

UL. DANOWSKA (Sieroka)

UL. WARSZAWSKA (Mackiewicz)

Grojecka

ZYG. MUNT
GOLDBERG

Plac Kościelny

UL. DO RYNKU
(ul. Zymierskiego)

DO RAWY
noczenia

Bialscy Zydzi, 1937-1939
Zrodlo: Archiwum rodziny Sztubert

1. **Introduction**

2. **Background**

3. **Methodology**

4. **Results**

5. **Discussion**

6. **Conclusion**

7. **References**

8. **Appendix**

Getto i Deportacja

Mosze Tabacznik

Zamordowani przez Gestapo 28 kwietnia, 1942
na drodze z Bialej do Zurawki

Gela Amzel

Shaul Artman

Abraham Borensztajn

Lejzor Lejzerowicz.

Abraham Mogielnicki

Faygele Najman

Ruchl Rozental

Mosze Tabacznik

1szy rząd od lewej: Sala Izraeleiwicz, ?, Mosze Tabacznik, Hadassah Mogielnicki, Rywka Weiner
2gi rząd od lewej: Henryk Rzenca, Stanislaw Maciejewski, Faygele Najman, Shaul Artman

Major deportations to Treblinka, 1942-1943

— US Holocaust Memorial Museum

OCTOBER 1942

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

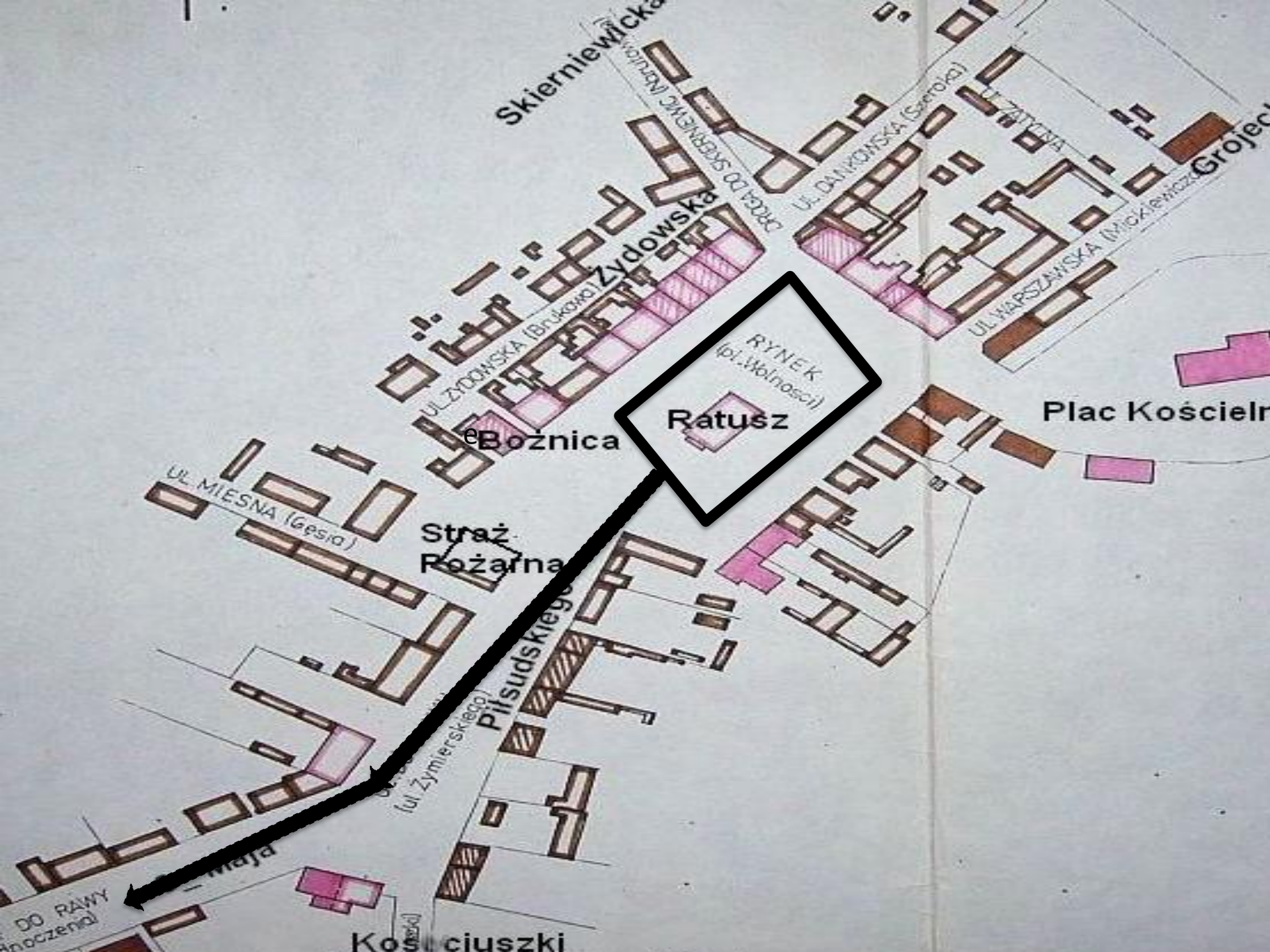
Thursday

Friday

Saturday

Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22 Maria Koper, Transport log to Treblinka	23	24
25	26 Juma Rozenbaum, Rawa Maz. Yizkor Book		27 Hannah Gofrit, Zygmunt Goldberg	29	30	31

Kiedy zaczęła się deportacja z Białej-Rawskiej ?

Skierniewicka

UL. ŻYDOWSKA (Brickowa)
Bożnica

RYNEK (pl. Wolności)
Ratusz

Straż
Różarna

UL. PIŁSUDSKIEGO
(ul. Zymierskiego)

UL. MIESZANA (Gęsia)

Plac Kościelny

Grojecki

DO RAWY
Anoczenia

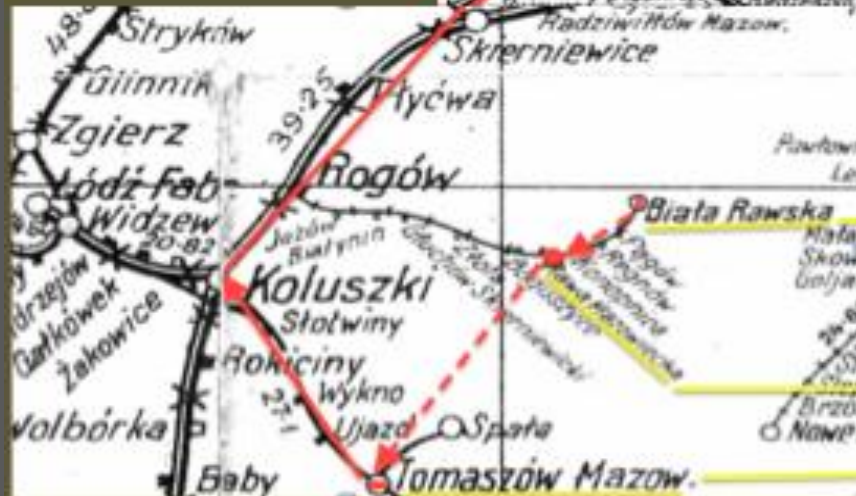
Kościuszki

October 31, 1942
Transport of 6,000 – 8,000 from Biala, Rawa, Tomaszow and other towns

270 km

— rail
 - - - on foot, carts

October 26 ?, 1942

16 km

October 26, 1942

33 km

October 27-31, 1942

Bialskie Getto – etapy deportacji do Treblinki

Tomaszów Mazowiecki: deportation.

Źródło: Tomaszów Mazowiecki Yizkor Book

Day #	Day of week	Date	Number of Deportees	Deported from	Cumulative total deportees
93	Thursday	October 22, 1942	15,000	Tomaszów Mazowiecki	664,141
93	Thursday	October 22, 1942	4,000	Biała Rawska	668,141
93	Thursday	October 22, 1942	2,000	Orszewice	670,141
93	Thursday	October 22, 1942	3,000	Koluszki	673,141
93	Thursday	October 22, 1942	3,000	Nowe Miasto nad Pilicą	676,141
93	Thursday	October 22, 1942	3,000	Opoczno	679,141
93	Thursday	October 22, 1942	4,000	Przysucha	683,141
93	Thursday	October 22, 1942	2,000	Terezín Ghetto, Czechoslovakia	685,141
96	Sunday	October 25, 1942	500	Osiek	685,641
102	Saturday	October 31, 1942	4,000	Rawa Mazowiecka	689,641

Błędne logi transportów do Trebłinki

Źródło: Centrum Badan nad Holocaustem

**Pomnik upamiętniający zagładę Tomaszowskich Żydów
z data 31 X – 1 XI, 1942**

Źródło: Tomaszów Mazowiecki Yizkor Book

**Kamień upamiętniający zamordowanych Białskich Żydów
na terenie Trebłinki**

Źródło: Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince

Ocaleni

Ocaleni Białscy Żydzi z rodzinami

Lodź, 1946

Komitet Ziomkostwa m. Białej-Rawskiej w Łodzi, Kilińskiego 47m.29		Wykaz Ocalałych Żydów m. Białej-Rawskiej.		W Okręgu Ocalałych Żydów m. Białej-Rawskiej, 24 ul. Kilińskiego 47/29		Wykaz ocalałych Żydów m. Białej-Rawskiej, 24 ul. Kilińskiego 47/29	
L.P.	Nazwisko i imię	Imiona rodziców	Data urodzenia	Zawód wyuczony	Gdzie przebywał przed okupacją	adres obecny	Czym się zajmuje
1.	Sztubert Leon	Gedala i Sura Marjem z domu Frank	1914	Stolarz	Łódź B-Rawskiej	Kierownik "Przyszłość" Nr. 47/29 Łódź-Kilińskiego	żona Bela z d. Epstein ur. 1923 r. w Skerndiew, córka Michela i Karoli z domu Lipczyń-Corka Chana ur. 14/VII.46 w Łodzi
2.	Rosenbaum Juma	Moszek i Neja Ruchla z domu Rembelska	1910	Małlarz	"-	Łódź Kilińskiego 41/16	Małlarz żona Koper Marjem
3.	Koper Marjem	Mordcha Dawid i Golda Sztubert	1921	Białej-Rawskiej ekspedj.	"-	"-	bez zajęcia
4.	Koper Benjamin	"-"	1914	Białej-Rawskiej	"-	"-	"-
5.	Koperszmit Lejb	Moszek i Brandla z d. Ambus	1905	Białej-Rawskiej stolarz	"-	Łódź Wschodnia 57/30	stolarz
6.	Koperszmit Jankiel	"-"	1914	Białej-Rawskiej krawiec	"-	"-	krawiec
7.	Koperszmit Szulem	"-"	1916	Białej-Rawskiej handlowiec	"-	Urgęd. Woj. w Łodzi	handlowiec
8.	Holo Kalma	Isak Mendel i Chana Rywka Zejman	1910	Białej-Rawskiej krawiec	Z.S.S.R. Czer. Arm.	Łódź Wschodnia 19/3	krawiec
9.	Holo Rywka	Zowja Josek Chaja Sura z d. Kluski	1916	Białej-Rawskiej trykoc.	Z.S.S.R.	"-	bez zajęcia
10.	Markiewicz Gedala	Abram i Frajda z d. Sztubert	1915	Białej-Rawskiej szewc	"-	Łódź 11 Listopada 33/23	szewc
11.	Markiewicz Luba	"-"	1917	Białej-Rawskiej bez zaw.	"-	"-	bez zajęcia
12.	Sztajman Dora	Jankiel i Cywka Brandla z domu Zelman	1895	Białej-Rawskiej krawcowa	"-	Łódź Kamienna 16/50	trykotaz.
13.	Hamer Idel	Szmul i Mariem Necha z d. Menczyk	1908	Białej-Rawskiej stolarz	"-	Łódź Kilińskiego 36/24	stolarz
14.	Sztubert Gitla	Gedala i Mirla z domu Knecht	1914	Białej-Rawskiej med. siostra	"-	Łódź, Wschodnia 19/3	med. siostra
15.	Goldberg Izrael	Wolf i Mali z d. Chaimowicz	1924	Białej-Rawskiej bez zaw.	Partyz. w ok. Białej-Rawskiej	Łódź, Głomska 31/6	bez zajęcia
16.	Bielski Izrael Herz	Mendel i Mordcha i Sura-Nejka z d. Ickowicz	1900	Białej-Rawskiej szewc	Z.S.S.R.	Łódź, Złotowska 25/7	szewc
17.	Bielski Moszek	"-"	1905	Białej-Rawskiej szewc	"-	"-	szewc
18.	Najman Jakub	Izrael i Chawa z d. Wilner	1914	Białej-Rawskiej buchalter	Czer. Arm.	Łódź, Kilińskiego 41/16	urzęd. O.K.Ż.P. w Warszawie
19.	Ezockier Pinchas Major	Izrael Abram Marjem-Jura	1893	Białej-Rawskiej krawiec	Z.S.S.R.	Łódź, Jarczeza 37/7	krawiec
20.	Ezockier Menachem	Pinchas-Majer i Dwojra	1908	Białej-Rawskiej urzędnik	"-	"-	urzędnik w Żyd. Radzie w Łodzi
21.	Tabacznik Mordcha	Abram i Sura z d. Celner	1908	Białej-Rawskiej rzeźnik	partyz. Białej-Rawskiej	Łódź, Jarczeza 25.	rzeźnik

**Lista obecnych na spotkaniu Ziomkostwa Białskich Żydów
Łódź, 1946**

*Selcherarz
Kawalerki
Hartman
prowizorki*

*Województwo łódzkie
W Łodzi
Ziemiaństwo
Łódź, Kilińskiego 47/29*

*Łódź Jarczeza 25.
Województwo łódzkie
W Łodzi
Ziemiaństwo
Łódź, Kilińskiego 47/29*

#	LAST NAME	FIRST NAME	PARENTS' NAMES	DOB	DURING THE WAR	ADD. UNFO.	ATTENDING
1ST RECORD : AUGUST 28, 1946							
1	Bielski	Israel Hersz	Mendel Mordka & Sura Malka (Icko	1900	USSR		
2	Bielski	Moszek	Mendel Mordka & Sura Malka (Icko	1905	USSR		
3	Goldberg	Israel	Wolf & Mali (Chaimowicz)	1924	Hidding near BR	Later name, Zygmunt	
4	Hamer	Idel	Szmul & Mariem Nech (Menczyk)	1908	USSR		
5	Holc	Kalman	Icek Mendel & Chana Rywka (Zelma	1910	USSR	Red Army	
6	Holc	Rywka	Towia Josek & Chaja Sura (Blausztai	1916	USSR		
7	Koper	Mariem	Mordka Dawid & Golda (Sztubert)	1921	Hidding near BR	Juma Rozenbaum's wife	Lilka
8	Koper	Benjamin	Mordka Dawid & Golda (Sztubert)	1914	USSR	Later name, Jozef	
9	Koperszmidt	Lejb	Moszek & Brandla (Ambus)	1905	USSR		Alex & Bronia
10	Koperszmidt	Jankiel	Moszek & Brandla (Ambus)	1914	USSR		
11	Koperszmidt	Szulem	Moszek & Brandla (Ambus)	1916	USSR		Rosa, Merav (cousin)
12	Markiewicz	Gedala	Abram & Frajda (Sztubert)	1915	USSR		Frida
13	Markiewicz	Luba	Abram & Frajda (Sztubert)	1917	USSR		
14	Najman	Jakub	Israel & Chawa (Wilner)	1914	USSR	Red Army. Murdered in Lodz	
15	Plockier	Pinchas	Israel Abram & Mariem Jura	1893	USSR		
16	Rozenbaum	Juma	Moszek & Leja Ruchla (Rembalski)	1910	Hidding near BR	Real YOB, 1912	Lilka
17	Sztajman	Dora	Jankiel & Rywka Brandla (Zelman)	1895	USSR		
18	Sztubert	Leon	Gedala & Sura Mariem (Frank)	1914	Hidding near BR	Wife Bella (Elsztajn)	Miriam
19	Sztubert	Gitla	Gedala & Mirla (Knecht)	1914	USSR		
20	Tabacznik	Mordka	Abram & Sura (Celner)	1908	Hidding near BR		Andrew
2ND RECORD : MARCH 28, 1947							
21	Gajer	Josek	Jakub Joel & Gita (Elert)		USSR		
22	Gajer	Maria	Szmul & Chawa(Blaszkowska)		USSR		
23	Gajer	Szmul	Josek & Maria (Blausztajn)		USSR		
24	Gajer	Lionia	Josek & Maria (Blausztajn)		USSR		
25	Goldberg	Natan	Jankel & Perla		Poland?	Sick, in a sanatorium	
26	Gwiazda	Mendel	Anszel & Elka (Goldberg)		Hidden near BR	Otwock, Home for Jewish Orphans	Yes!
MISSING NAMES							
27	Artman	Herszel			Warsaw Ghetto	Treblinka, Maidanek, Auschwitz,Buchenvald, Dachau	
28	Blusztajn	Dora			Hidding near BR		
29	Herszkowicz	Zysla			Hidding in Warsaw		
30	Herszkowicz	Hanka			Hidding in Warsaw	Zysla's 7-year old daughter	
31	Jakubowicz				USSR?		
32	Kon	Idel			USSR	Returned only in the 1960s	
33	Koper	Salek			USSR		
34	Leski	Jankiel			Hidding near BR	Murdered in BB, May 9, 1945	
35	Mogielnicka	Braindla	Chaim & Gitla		Hidding near BR	Joined AK, Fought Warsaw Uprising	
36	Mogilenicki	Gitman	Chaim & Gitla		Hidding near BR		Howard
37	Sztajman				USSR		

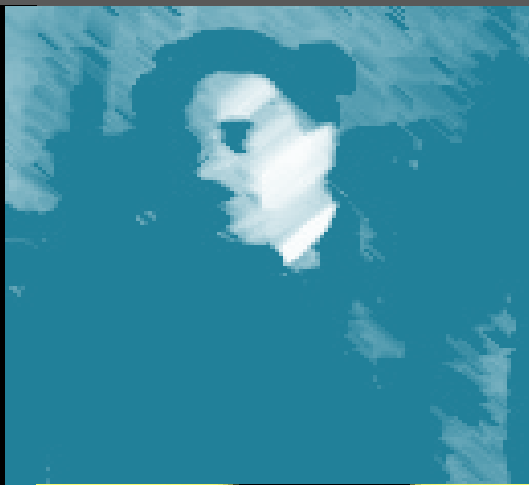
Lista 37 ocalonych

**Mendel Gwiazda (Mel Goldberg)
w Żydowskim Sierocińcu w Otwocku, 1946**

Uratowany przez Chrześcijan ,wyniesiony z Bialskiego Getta, przed deportacja

** Wg. Zygmunta Goldberga, jednym z nich był mężczyzna o nazwisku LIBERA*

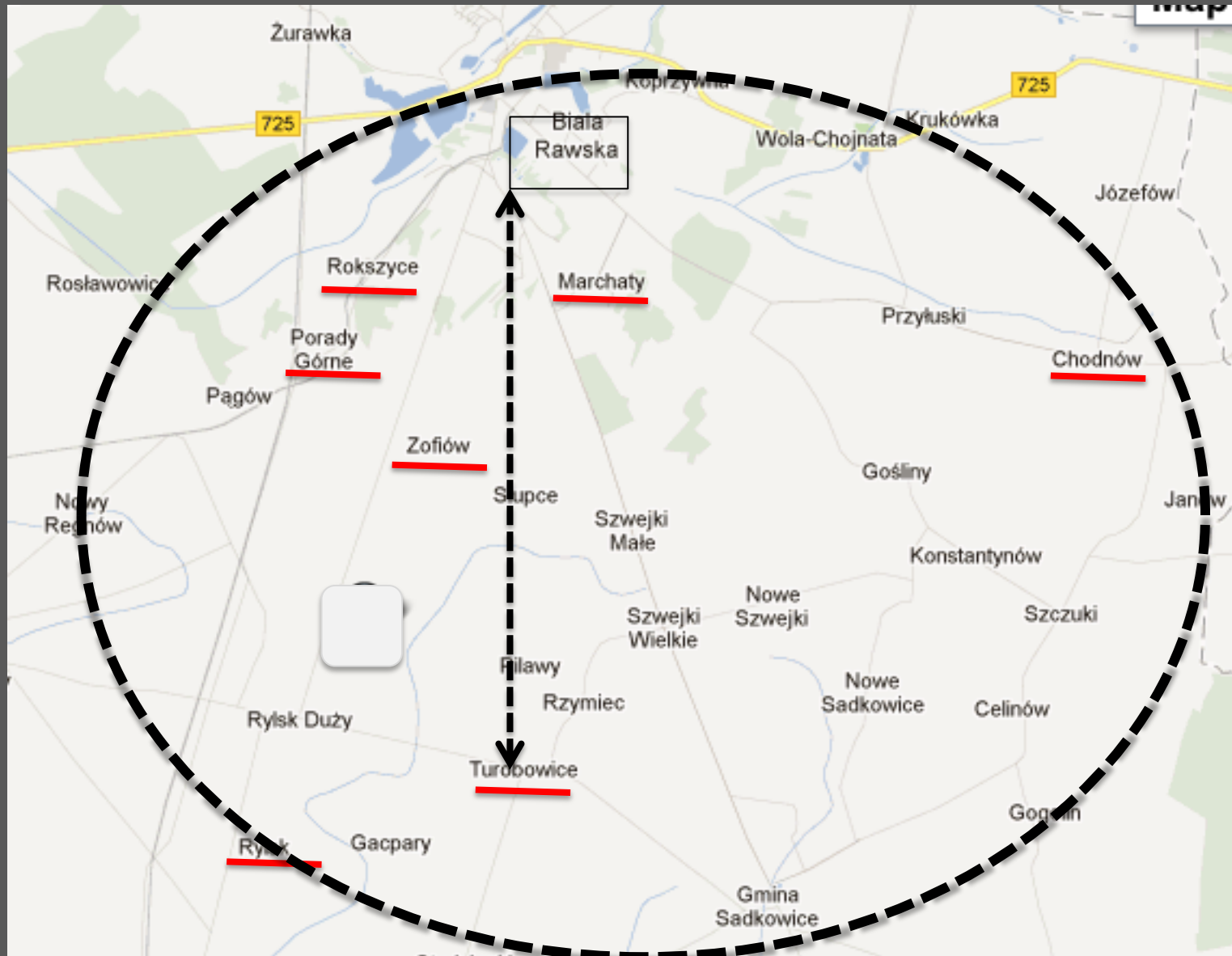

Ratujacy

Skala: 1cm = 1 km

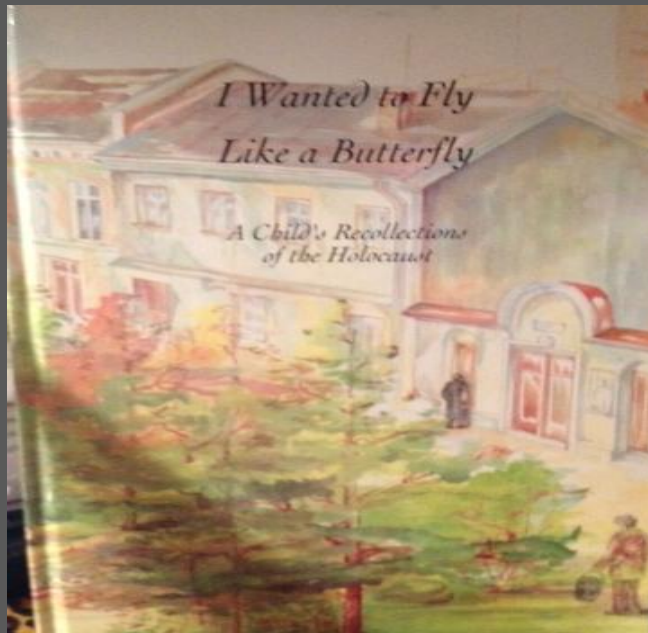
Biała-Rawska – Turobowice = 9 km

Tereny na których ukrywali się Białscy Żydzi

Jan Elias (z broda), z Turobowic, wśród ocalonych,
Bialskich Żydów, 1946
Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata, 1964

Janina & Stanislaw Skowronek
Warszawa
Uratowali Zisle & Hanke Herszkowicz
Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata, 1973

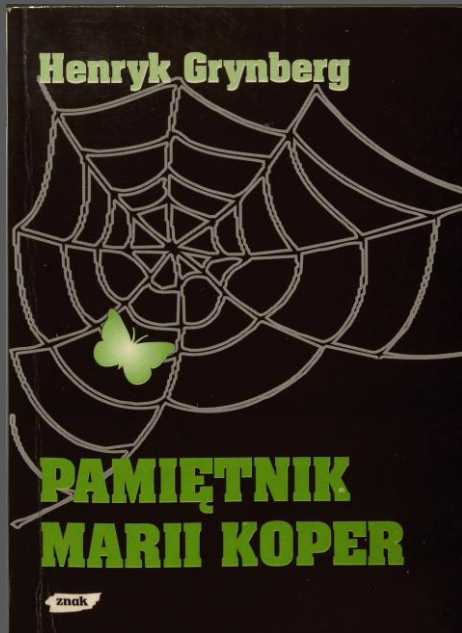
Bolesław Szymanczak

Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata, 2005

**Bolesław, po prawej, Bella and Leon Sztubert po lewej
Lodź, 1950's**

Jadwiga & Adam Chorazkiewicz
Rokszycy

Uratowali Marie Koper
Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata, 2011

**Lilka (Rozenbaum) Elbaum, Teresa Zielińska, wnuczka pp. Chorazkiewicz,
i Ambasador Izraela Zvi Rav-Ner na uroczystości
wręczenia Medalu Sprawiedliwych
Warszawa, 2011**

Stefan Obuchowski

Biała-Rawska

Pomagał grupie Żydów ukrywających się
w okolicach Białej-Rawskiej

Stanisław Eliaż

Turobowice

**Pomagał grupie Żydów ukrywających się w
okolicach Białej-Rawskiej**

Jan Góralczyk (ur. 1912), Ryłsk
Józef Kieszek (ur. 1913), Studzianki

Stefan Majewski (ur. 1916), Biała Rawska
Władysław Rutkowski (ur. 1912), Chodnów
Józef Rzeźniczak (ur. 1893), Chodnów
Jan Stępniewski (ur. 1912), Marchaty

**Chrześcijanie zamordowanie przez Niemców w 1943,
za pomoc i ukrywanie Żydów**

**Miriam (Sztubert) Moroni przy drzewku Jana
Elasza zasadzonym w Yad Vashem,
Jerozolima, 1964
Jerozolima, 2009**

1918

Ostatni pomnik, 1966

Dzisiaj

Kirkut

מצבה זו
על מקום (משוער) של אוהל הרד"ק
רבי אברהם משה מפשיסחא
בנו של הרד"ק
רבי בונים מפשיסחא
זיע"א

**Ten pomnik stoi w miejscu gdzie kiedyś stał ohel świętego Rabina,
Rabina Abrahama Moshe z Przysuchy, syna świętego Rabina,
Rabina Bunema z Przysuchy
Oby jego dobre uczynki chroniły nas**

1. **Identify the main components of the system.**

2. **Describe the flow of information and materials.**

3. **Identify the key stakeholders and their roles.**

4. **Identify the key risks and mitigation strategies.**

Coppersmith Alex	Australia	Koperszmidt
Coppersmith Yvette	Australia	Koperszmidt
Elbaum, Lilka	USA	Koper & Rozenbaum
Goldberg, Mel	Kanada	Goldberg & Gwiazda
Gutman, Howard	USA	Mogielnicki
Ickowicz, Rosa	Australia	Koperszmidt
Koperman, Bronia	Australia	Koperszmidt
Markiewicz, Frida	Izrael	Markiewicz
Moroni, Miriam	Wlochy	Elsztajn & Sztubert
Rozenbaum, Mordechai	Israel	Koper & Rozenbaum
Rozenbaum, Moshe	Israel	Koper & Rozenbaum
Rozenbaum Kobe	Israel	Koper & Rozenbaum
Shub, Gilad	Anglia	Koper & Koperszmidt
Shub, Merav	Anglia	Koper & Koperszmidt
Sztubert, Hannah	Izrael	Elsztajn & Sztubert
Tabacznik, Andreas	Niemcy	Tabacznik

**Potomkowie Bialskich Zydow ktorzy przjechali aby
zlozyc hold zamordowanym, ratujacym i ocalonym**

Przekaz ustny:

Zygmunt Goldberg- najnowsze dane, Sztokholm, Szwecja
Rodzice i krewni

Fotografie, dokumenty, publikacje:

Rodzinne archiwa: Hanka Sztubert , Izrael and Lilka (Rozenbaum) Elbaum, U.S.

The Isabella & Leon Sztubert Collection – US Holocaust Memorial Museum, Washington, D.C., U.S.

Bialskie Stowarzyszenie Historyczne, Biala-Rawska, Polska

Archiwa Miejskie, Biala-Rawska, Polska

Portal - Virtual Shtetl - www.shtetl.org.pl, Muzeum Historii Żydów Polskich, Warszawa, Polska

Portal - Kirkuty – www.kirkuty.xip.pl

Portal – Polscy Sprawiedliwi - www.sprawiedliwi.org.pl , Muzeum Historii Żydów Polskich

Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa, Polska

Muzeum Walki i Męczeństwa, Treblinka, Polska

Biala-Rawska Yizkor Book, “Sefer Yizkor Le-Kedoshei Biala- Rawska”, Tel Aviv, 1972

Rawa Mazowiecka - Rozdział z Pinkas Hakehillot Polin, Yad Vashem, Izrael

Tomaszów Mazowiecki Yizkor Book, Izrael

Grzegorz Pazura, Biala-Rawska, Polska

Zbigniew Szcześniak, Biala-Rawska, Polska

Emilia Chojecka, "Tradycja Obecność Żydów w Białej-Rawskiej”, Uniwersytet Łódzki, Polska, 2002

Zisla (Herszkowicz) Kuperszmidt - “ Przyjaciółki z Żelaznej Ulicy”, słuchowisko radiowe, Lublin, Polska, 1995

Hanna Gofrit - “I Wanted to Fly Like a Butterfly”, Yad Veshem, Izrael, 1998

Maria Koper (Rozenbaum), Pamiętnik Marii Koper”, Kraków, Polska, 1993

Barbara Stanisławczyk, Czterdzieści Twardych”, Poznań, Polska, 2011

Andrzej Szczypiorski,” Początek”, Instytut Literacki, Paryż, 1986

Portal - Holocaust Research Project – www.holocaustresearchproject.org

Historyczne mapy– www.mapwig.org.pl